

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ МОДЕЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 5-9 КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Горошкіна О.М.

Україна, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України

Програма – нормативний документ, що визначає не тільки обсяг, зміст навчання з предмета, вимоги до знань, умінь і навичок здобувачів освіти, а й стратегію діяльності вчителя, оскільки спрямовує його дії з планування, організації освітнього процесу. Програму з навчального предмета можна назвати методичним компасом для вчителя. Зміна освітніх пріоритетів зумовлює зміни в програмах.

У контексті реформування української освіти було затверджено Державний стандарт базової освіти, відповідно до якого нині науковці і вчителі розробляють модельні програми з усіх шкільних предметів як для першого – адаптаційного – циклу базової середньої освіти, тобто для 5-6 класів, так і наскрізні для 5-9 класів. З огляду на те, що поняття «модельна програма» ввійшло до активного словника педагогів нещодавно, вважаємо необхідним його уточнити. У Законі України «Про повну загальну середню освіту» означене поняття потлумачено таким чином: «модельна навчальна програма - документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством» [1]. Тобто у визначенні вже закладено структуру основної частини модельної програми: очікувані результати, що дають змогу визначити зміст навчання й окреслити види навчальної діяльності здобувачів освіти.

Очікувані результати загалом відображають вимоги Державного стандарту базової освіти, однак у модельній програмі їх конкретизовано,

оскільки виокремлено мовний компонент, що має полегшити планування роботи вчителів. Зміст навчального предмета є стрижнем для формування в учнів предметної і ключових компетентностей. При цьому найбільш суттєвим для учнів стає осмислення системи мовних засобів у єдності їх значення, форми та функцій, а також усвідомлення цінності мови, її значення для особистісного зростання. Проте зміна ролі теоретичних знань зовсім не означає зниження їх рівня або спрощеного способу подачі в шкільному курсі. Навпаки, увага до відповідних мовних засобів, до відтінків семантичного плану, обов'язкове використання здобутих знань у конкретних ситуаціях спілкування роблять знання більш міцними, дієвими, а їх засвоєння мотивованим. Переконані, що навчання української мови має бути цікавим і розвивальним, сприяти розвитку й вихованню учнів. У навчанні мови, як і інших предметів, маємо спиратися на їхній інтелектуальний потенціал. Оскільки в початковій школі учні вже ознайомилися з фонетичними, лексичними, граматичними засобами української мови, у них сформовані навички застосування певних мовних одиниць у мовленні. Таким чином, наявний ґрунт для введення в 5-6 класах нового аспекту – вивчення мовних одиниць крізь призму їх функцій у різних умовах спілкування, а також формування вмінь і навичок комунікативно виправдано використовувати мовні засоби в мовленні.

Модельна програма орієнтує вчителя на досягнення очікуваних освітніх результатів, обирає ж найбільш оптимальні шляхи їх досягнення педагог, який може максимально врахувати типологічні характеристики учнів певної вікової групи, особливості класу, матеріальну базу школи тощо.

Наукові співробітники Інституту педагогіки НАПН України підготували типову освітню програму, до складу якої входить модельна програма з української мови, яку ми розробили у співавторстві з Н. Голуб.

У Пояснювальній записці до програми зазначено, що «принциповою відмінністю програми є зміна пріоритетів у формуванні змісту, структури й результатів. Вивчення української мови як шкільного предмета передбачає не

лише засвоєння системи знань теорії мови, формування вмінь і навичок, що по суті становлять інструментальну основу компетентності, а передусім особистісний розвиток учня, набуття духовно-морального досвіду, важливого для становлення громадянина і входження його в соціум» [2].

Модельна навчальна програма «Українська мова» розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти і є основою для розроблення в закладах загальної середньої освіти навчальної програми предмета «Українська мова», білінгвальних курсів, інтегрованих курсів, що мають містити опис результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено Державним стандартом та/або відповідними модельними навчальними програмами.

Модельна програма побудована на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів до навчання української мови та принципів світоглядності, інструментальності, доступності, систематичності й логічної послідовності, соціалізації, культуровідповідності (вивчаючи мову, її носії засвоюють притаманну їй народів культуру). Схарактеризуємо означені принципи докладніше.

Принцип світоглядності зумовлює, щоб мовні теми, які учні опановують, сприяли розвиткові в них наукового уявлення про мову як динамічну систему, функції української мови, роль української мови у становленні людини й розвитку суспільства. Для цього було запропоновано такі теми: «Українська мова в житті українців» (5 клас), «Краса і багатство української мови», «Номінативна функція іменника в мовленні» (6 клас).

Відповідно до принципу інструментальності було внесено до змісту програми в межах мовленнєвої змістової лінії такі теми: « Інформація», «Види інформації (текстова, графічна, числова, звукова, відео)», «Джерела інформації», «Добір і пошук інформації», «Види спілкування. Живе й віртуальне спілкування», «Безпека віртуального спілкування» та ін. (5 клас); «Види інформації (текстова, графічна, числова, звукова, відео)», «Джерела інформації», «Добір і пошук інформації», «Актуальність і несуперечливість

інформації», «Надійність джерел інформації», «Факти і судження», «Достовірність/недостовірність інформації», «Поняття академічної доброчесності» (6 клас). Усі ці теми сприяють формуванню в здобувачів освіти вмінь шукати потрібну інформацію, осмислювати зміст і форму тексту, оцінювати якість і достовірність інформації тощо, які перевіряються в межах міжнародного дослідження PISA.

Особливу увагу в програмі приділено жанровому аспекту навчання. На нашу думку, актуальними в сучасних соціокультурних умовах є низка жанрів, зокрема комплімент, лестощі, похвала; прохання, умовляння, благання, пропозиція; запрошення; згода, відмова; вибачення; подяка; привітання, смс-повідомлення (5 клас); відповідь на уроці, розгорнута відповідь, словникова стаття, есе, допис у соцмережах, коментар, порада, електронний лист, оголошення, втішання. Комунікативна значущість, відповідність віковим особливостям учнів і стали критеріями добору жанрів.

З урахуванням принципу доступності, беручи до уваги результати опитування вчителів і учнів, у програмі було дещо змінено традиційний розподіл мовних тем: відомості з лексикології подано цілісно в 5 класі. Опанування будови слова і словотвору, на нашу думку, доцільно поєднати в 6 класі, щоб забезпечити цілісне сприймання важливих мовознавчих розділів, показати учням зв'язки між будовою слова і його творенням. Крім того, у 6 класі під час вивчення морфологічних відомостей учні мають змогу залучитися до інтервального повторення (матеріал про творення тієї чи тієї частини мови), що відповідає вимогам принципу систематичності й логічної послідовності.

Принцип соціалізації став визначальним у доборі змісту і видів навчальної діяльності для досягнення соціально значущих очікуваних результатів.

Згідно з принципом культуровідповідності було розроблено зміст соціокультурної змістової лінії модельної програми, що має забезпечувати формування ключових компетентностей.

Отже, розроблена модельна програма спрямована на формування компетентного мовця, підготовку учнів до міжнародного оцінювання PISA.

Література:

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
2. Українська мова (*програма для закладів загальної середньої освіти*). URL: <http://undip.org.ua/info/10277/>